

Ortadoğu'da Göçü Tetikleyen Savaşların Nedeni Olarak Din*

Ömer CİDE**

Özet

Ortadoğu'daki göçlerin en önemli sebeplerinden bir tanesi savaşlardır. Savaşların meydana gelmesinin değişik nedenleri bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi de dindir. Günümüze kadar varlığını devam ettiren vahiy kaynaklı olan üç büyük din de Ortadoğu'da ortaya çıkmıştır. Ortadoğu'nun bazı bölgeleri bu dinlerin müntesipleri için oldukça önemlidir. Yahudi inancına göre kendilerine vaat edilen topraklar vardır ki, bu toprakların tamamı Ortadoğu'da bulunmaktadır. Yahudiler bu toprakları elde etmeyi dinî bir vazife olarak algılamaktadırlar.

Hıristiyanlık için de bu bölge önemlidir. Çünkü Hz. İsa burada doğmuş, dinî tebliğini burada yapmış, Havarileri ile burada buluşmuş ve Hıristiyan inancına göre burada çarmıha gerilmiştir.

Müslümanların ilk kiblesi olan Mescid-i Aksa Filistin'de bulunmaktadır. Müslümanlar Ortadoğu bölgesinin büyük bir kısmını Dört Halife döneminde fethetmişlerdir. Batılılar, Hz. Ömer döneminde fethedilen Kudüs'ü kurtarmak için Haçlı seferleri düzenlemişlerdir. İsrail devletinin kuruluşuna kadar bölge büyük oranda Müslümanların denetiminde olmuştur. Adı geçen devletin kurulmasından sonra bölgede savaşlar artmıştır. Bu da bölgede göçün artmasına sebep olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Din, Göç, Savaş

Religion as a Cause of War Triggering the Flows of Migration in the Middle East

Abstract

Wars are of the most important causes of migration in the Middle East and there are various reasons for the occurrence of the war. One of them is religion. Revelation-originated three great religions have emerged but still in existence in Middle East. the land promised-according to the Jewish belief-is located in the Middle East and this region has a great importance for Christianity, as well since the Prophet Jesus was born here, issued (religious notified) here, He met with his apostles here and According to Christian belief he was crucified here.

* Bu makale II. Uluslararası Ortadoğu Konferansında tebliğ olarak sunulmuştur. Ayrıca aynı isimle basılan dergide yayınlanmıştır.

** Yrd. Doç. Dr., Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü öğretim üyesi, omercide@kilis.edu.tr, (0348) 814 2666- 1566.

Muslims' first qibla of the Al-Aqsa Mosque is located in Palestine. Muslims had conquered a large part of the Middle East during the four caliphs. The Crusades were held by Westerners to save Jerusalem which was conquered during the period of Caliph Ömer and consequently crusaders captured Jerusalem. The region has been- in a large extent-under the control of Muslims until the establishment of the state of Israel. Wars have increased in the region after the establishment of Israil. These wars pose the biggest causes of migration in the region. This has led to an increase in immigration in the region.

Key Words: Religion, Migration, War

Giriş

Konuya girmeden önce iki hususa açıklık getirmeyi istiyoruz. Birincisi yazımızın başlığı olan savaşların nedeni olarak din cümlesidir. Buradaki kastımız dinî metinlerin kendisi değil bu metinleri kendilerine göre yorumlayan dinlerin müntesipleridir. Çoğu zaman din müntesipleri yapmış oldukları savaşları din kanalıyla meşru hale getirmeye çalışmışlardır. İkincisi bu savaşların gerekçesi sadece din değildir. Aksine savaşları tetikleyen birçok neden vardır. Bizim amacımız burada dinî yorumların savaşı nasıl meşru hâle getirdiğini ortaya koymaktır.

Ortadoğu terimi ilk olarak Amerikalı bir deniz subayı olan Alfred Thayer Mahan tarafından kullanılmıştır.¹ Tanımlama yapılırken İngiltere merkez olarak kabul edilmiş, yakın, orta ve uzak diye nitelenmiştir.² Ortadoğu, üç kıtanın kesiştiği, İngiltere için Asya'daki sömürgelere geçişi sağlayan bir yoldur.³

Ortadoğu, insanlığın ilk dönemlerinden itibaren yaşam sahası olmuş bir bölgedir. Yeryüzünde inşa edilen ilk mabet olan Kâbe bu bölgede bulunmaktadır.⁴ Sahip olduğu coğrafi konumu, enerji ve su kaynakları, kültürel ve dinî yapısı nedeniyle günümüze değin var olan birçok gücün ilgi odağı olmuştur.⁵

Din, insanlığın başlangıcıyla var olan bir olgudur. İlk insan aynı zaman da ilk peygamberdi. İlk insandan itibaren var olan ilahi öğretiler günümüze kadar varlıklarını devam ettirmektedirler. İnsanoğlu ilahî çizgiden uzaklaştığında Allah onlara yeni peygamberler göndermiş ve göndermiş olduğu peygamberlerin bazısına kitap da vermiştir. Gönderilen dinler, insan hayatının her yönüyle ilgilenmiştir. İnsan iyiliğe meyyal bir karaktere sahip olması kadar kötülüğe de meyyaldir. Savaş ve çatışma, insanlık tarihinin her döneminde olagelmıştır.

¹ Bernard Lewis, "Orta Şarkın Tarihi Hüviyeti", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara 1964, Sayı: 12, s. 75.

² Mustafa Torlak, *Siyonizmin Penceresinden Arap-İsrail Çatışmalarının Orta Doğu'daki Güç Dengesine Yansımaları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, s. 3.

³ Torlak, *a.g.e.*, s. 5.

⁴ Al-i İmran 3/96.

⁵ Hüseyin Erdönmez, *Avrupa Devletlerinin Orta Doğu Politikası ile ABD'nin Orta Doğu Projesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2010, s. 16.

Çatışma, ilk insan ve ilk peygamberin çocukları arasında da cereyan etmiştir. İnsanlığın daha sonraki serüveninde de savaş eksik olmamıştır.⁶ Elbette savaşların değişik nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenlerden bir tanesi de dindir. Din ve dinsel metinler, hangi nedenden kaynaklanırsa kaynaklansın, şiddeti meşrulaştırmada önemli bir fonksiyon üstlenmiştir.⁷ Şiddete meşruiyet kazandıran bu metin, şiddete başvuranın zihninde, yapılan eylemi şiddet hareketi olmaktan çıkarır; haklı ve gerekli bir eylem konumuna sokar.⁸

İnsanlar kendilerince kutsal saydıkları semboller uğruna pek çok savaşa sebep olmuşlardır. Coğrafyanın kutsallığı, üzerinde yaşayan insanların asırlardır zihinlerinde oluşturdukları sembollerin bütünüdür. Ortadoğu bölgesi bu bakımdan önemli bir yere sahiptir. Üç büyük Semavî dinin bu bölgede çıkmış olması, dinî coğrafyayı ziyadesiyle öne çıkarmıştır. Bunun en çarpıcı örneği Kudüs'tür. Kudüs'te iki grubun çatışması gibi gözükken durum, müzakere masasında üç semavî dinin meselesi olarak ele alınmaktadır.⁹

Kudüs'ün söz konusu üç din için ne anlama geldiğini aktarmaya çalışalım.

1- Yahudilik

İbrahimî dinler zincirinin ilk halkasını Yahudilik oluşturmaktadır. Yahudi kutsal metinlerine göre İsrailoğulları, Tanrı tarafından seçilmiş olan üstün halktır ve diğer ulusları yönetme hakkına sahiptir.¹⁰ Ancak Tanrı, İsrailoğulları'nın kendisini sınamasına öfkelenerek huzur diyarı olarak adlandırdığı "vaat edilen topraklar"dan çıkarmıştır.¹¹ O tarihten sonra Tevrat'ın emirleri çerçevesinde İsrailoğulları'nın dinî vecibelerini, Filistin dışında layıkıyla yerine getirmesi pek mümkün olmadığından, kutsal topraklara dönmek için o günden bu güne ellerine geçen her fırsatı değerlendirmeye çalışmışlardır.¹² Vaat edilen toprakların Yahudi inancı ve pratikleri açısından dinî jeopolitiğini önemli kılan bir diğer gerekçesi de Tanrı'nın belirlediği ve Hz. Süleyman tarafından inşa edilen mabettir. Yahudi inancına göre kanlı kurban yalnızca burada sunulabilir.¹³ Bu inanç uğruna kan dökülmenin caiz olduğu fikrinin tarihi seyrine bakmakta fayda vardır.

Kutsal Kitap Sonrası Yahudi din adamları, Tevrat'ın Kudüs merkezli kutsal topraklara (Arz-ı Mev'ud) ve Tapınak'a bağlı kanunların bazılarını uygun olmaması nedeniyle ya değiştirmiş ya da askıya almışlardır. Putperestlik, zina ve

⁶ Halil Aldemir, *Kur'an-ı Kerim'e Göre İhtilaf*, Kitâbî Yayınevi, İstanbul 2010, s. 57.

⁷ Şinasi Gündüz, "Hristiyanlıkta Şiddetin Meşruiyet Zeminini", *İslâmiyât Dergisi*, 2002, cilt: 5, sayı: 1, 35.

⁸ Gündüz, a.g.m., s. 36.

⁹ Davut Kılınç, "Ortadoğu'nun Dinî Jeopolitiği ve Günümüze Yansımaları Üzerine Bir Deneme", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Elazığ 2008, sayı: 13/1, s. 66.

¹⁰ *Kutsal Kitap*, Ohan Matbaası, İstanbul 2007, s. 13.

¹¹ *Kutsal Kitap*, s. 299-300.

¹² Kılınç, a.g.m., s. 67-68.

¹³ Kılınç, a.g.m., s. 68.

cinayet yasaklarının dışında Tevrat'ın kanunlarına uyma konusunda zorlayıcı olmamışlardır. Hatta Musa b. Meymun gibi din alimleri zorlama durumunda Yahudilerin putperest nitelik taşımayan dinlere girebileceklerini söylemiştir. Böylece Kutsal Kitap Sonrası Yahudilik, din adına şiddete açık kapı bırakmamıştır.¹⁴

XIX. yüzyılın başlarında dinci Siyonistler, Kutsal Kitap Sonrası Yahudiliğinin Mesih inancını yeniden yorumlayarak, tam fonksiyonlu olmasa da, kutsal topraklarda bir Yahudi devletinin kurulması ve bunun için mücadele verilmesi gerektiğini dile getirmeye başlamışlardı. Agudat İsrail'in bakış açısına göre, Tapınak yeniden inşa edilene ve yeni bir Davud krallık makamına gelene kadar, gerçek bir İsrail olmayacaktır. Düşüncenin bu safhasına kadar devletin kurulması Mesih'in gelme şartına bağlanmıştır. Ancak Ritzhak Kook, Mesih gelmeden de olsa, mücadele edilerek bir Yahudi devletini kurulmasını savunmuştur. 1967 Altı Gün savaşlarındaki başarı, Milliyetçi Yahudileri oldukça ümitlendirmiştir. Tevrat'taki belirlenen toprakların hemen hemen hepsine sahip olunmuştu. İsrailoğullarına vaat edilen toprakların bir kısmında hala Filistinliler oturmaktaydılar. Bu da önemli bir sorun olarak durmaktaydı.¹⁵

Rabbi Kook'un yorumuna göre Filistinliler, Kenanlılar ve İsmaililer olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla Filistinlilerin üç seçeneği vardır: Yahudi hâkimiyetini kabul etmek, kaçmak ve başka bir Arap ülkesine sığınmak veya savaşmak. Kenanlılar savaşmayı seçmiş ve yok olmuşlardır. Yahudi ideallerine karşı koyan herkes aynı akıbete uğrayacaktır. Ekim 1973'deki Yom Kipur savaşından sonra İsrail devleti beklentilerin tersine davranmıştır. Bu durumda hayal kırıklığına uğrayan Kookçu Yahudiler şiddet yanlısı Guş Emunim hareketinin doğmasına sebep olmuşlardır. Ayrıca Filistinlilerin yaşamış olduğu Batı yakasını da kapsayacak olan bölgede bir din devleti kurmayı düşünen Haham Meir Kahane, savaş için karar verecek dinî kurumlar bulunmadığından bir halakhacının (Fıkıhçı) bu konuda karar verebileceğini, kendisinin de bu iş için ehil olduğunu ileri sürmüştür. Verdiği kararı ile Araplara karşı yürütülen savaş legal hale gelmiştir. Aynı düşünceden olan başka bir din adamı ise bu savaşta kadın çocuk herkesin hedef alınabileceğini söylemiştir. Çünkü böyle bir savaşta herkes potansiyel bir askerdir. Guş Eminum hareketi de eylemlerini meşrulaştırmıştı. Onlara göre kutsal toprakları kurtarmak için mücadele vermek Pikkuah nefes (canı koruma) görevinden önce gelir.¹⁶

Bu düşünceleri savunan Yahudilere göre, Tanrı'nın söz verdiği üç önemli olay meydana gelecektir. Bunlardan ilki İsrail topraklarında bir İsrail devletinin kurulmasıdır. İkincisi dünyanın her tarafında bulunan Yahudilerin vaad edilmiş topraklarda yeniden toplanmalarıdır. Üçüncüsü, üçüncü Tapınak'ın, birinci ve

¹⁴ Baki Adam, "Yahudilik ve Şiddet", *İslâmiyât Dergisi*, 2002, c. 5, sayı: 1, s. 30.

¹⁵ Adam, a.g.m., s. 31.

¹⁶ Adam, a.g.m., s.32.

ikinci Tapınak gibi Kudüs'te Mabel Dağı'nda aynı yerde kurulmasıdır. Birinci durum, Tanrı'nın İbrahim'e vaad ettiği sınırların tamamı için olmamasına rağmen gerçekleşmiş bulunmaktadır. İkinci durum gerçekleşme sürecindedir. Üçüncü durum ise kısa sürede gerçekleşecektir.¹⁷

Bu düşünce İsrail'in en yetkili ağızlarından da dile getirilmiştir. Bu konuya açıklık getirmesi noktasında İsrail devletinde cumhurbaşkanlığına kadar yükselmiş olan Şimon Peres'in düşüncelerini aktarmak yeterli olacaktır. Ona göre, "Yahudilik, eksiksiz ve bütünleşmiş bir sistemdir; üstlenebilir bir yükümlülükler bütünü olarak çıkar karşımıza, bölünemez tek bir tanrıya inanmak gibi; sonra da, belirli bir dile, yani İbranice'ye inanmak gibi; belirli bir vatana, İsrail'e kendini adamak gibi. Ulus kavramı, din devleti kavramı veya coğrafya, dil, tarih açısından bir yere bağlı olmak kavramı arasında hiçbir ayırım yoktur. İbranice konuşmadan tümüyle Yahudi olunmaz. Tek bir Tanrı'ya inanmadan Yahudi olunamaz. Yahudi halkının devletinde, Yahudiliğin doğduğu yerde yaşanmadan tam Yahudi olunmaz".¹⁸

Filistinliler ile Yahudi devleti arasındaki problemlerin en büyüğünü teşkil eden, Mescid-i Aksa ile Kübbetü's-Sahra yerine inşa edilecek olan Üçüncü Mabel inancıdır. Bu inanca sahip olan Yahudiler, 1998 sonlarında "Voice of Temple Mount" (Tapınak Dağı'nın Sesi) haftalık gazetesinde hedeflerinin Müslüman mabetlerinden kurtularak orada bir Yahudi tapınağının kurulması olduğunu açıkça belirtmişlerdir.¹⁹ Bundan ötürü bölgede bu ideale karşı koyacak olan bütün devletler düşman olarak algılanmıştır (algılanmaktadır). Suriye, Mısır ve diğer Arap devletlerinin tamamı potansiyel İsrail karşıtı olarak kabul edilmektedir.²⁰

Söz konusu Yahudilerde, Mabel yapımı uğruna İsrail devleti ile düşmanları olan Araplar arasında büyük bir savaşın olacağı inancı hâkimdir. Onlara göre gelecek savaş İsrail'in düşmanlarına karşı giriştiği son savaş olacaktır. Tanrı, İsrail'in düşmanlarını nükleer silahlarla cezalandıracaktır. Bu savaştan sonra yeni bir çağ başlayacaktır. Tanrı'nın Evi Üçüncü Tapınak ancak Mabel Dağı'na yapılacaktır. Kudüs, İsrail'in ebedi başkentidir. Filistinliler ve diğer bütün Müslüman milletler Kudüs'ü Filistin'in başkenti yapmak istemektedirler. İsrail'in yaşamı için Kudüs'te yapılacak üçüncü tapınak hayatî öneme sahiptir. Tanrı burayı İsrail'in merkezi yapacaktır. Bu ancak Üçüncü Mabel'in, Birinci ve İkinci Mabel'in inşaa edilmiş olduğu Mabel Dağı'nın üstünde kurulmasıyla başarılabilir.²¹ Bu düşünceye inananlar, camiye havadan bombalamak için bir pilot ayarladıkları

¹⁷ *The Voice of The Temple Mount*, 1999, s. 1-2

¹⁸ Robert Littel-Şimon Peres, *Bir Politikacıyla Söyleşi*, çev: Nihal Önel, Milliyet Yayınları, İstanbul 1998, s. 20-21.

¹⁹ *The Voice of The Temple Mount*, s. 3.

²⁰ *The Voice of The Temple Mount*, s. 2.

²¹ *The Voice of The Temple Mount*, s. 3.

olmuştur. Bu pilot bir uçak çalıp Mescid-i Aksa'yı bombalayacak, ardından karadan camiye girilecekti. Hatta el yapımı patlayıcılar test edilmişti bile.²²

İsrail ve Arap dünyası arasında cereyan eden savaşların temelinde din her zaman önemli bir yer tutmuştur. Yahudilere göre Filistin toprakları kendilerine vaat edildiği için bölgeye müdahale etme hakları vardır. Aynı zamanda bölgede bulunan diğer toplumların ne surette olursa olsun oradan çıkarılmaları gerekmektedir. Bu inanç savaşların sürmesine ve birçok insanın göç etmesine sebep olmaktadır.

2- Hıristiyanlık

Hz. Ömer döneminde Hıristiyanların elinde bulunan İlya (Kudüs) 637 yılında fethedilmiştir. Daha sonraki zamanlarda Batı dünyası Kudüs için bazı girişimlerde bulunmuştur. Asıl nedeni ekonomik olan Haçlı seferlerine (1096- 1291) insanların katılımını sağlamak için kutsal mekânları kurtarma fikri işlenmiştir. Dolayısıyla bu hareket, Batı'nın maddi çıkarları için yapılan "din" savaşı olarak algılanmıştır.²³ G.W. Bush, 11 Eylül saldırılarından sonra yapılan mücadele için, "yeni bir Haçlı seferi" ifadesini kullanmıştır.²⁴ G.W. Bush'un sözleri aslında Batı'nın Ortadoğu'ya nasıl baktığının bilinçaltı yapısını göstermektedir. Ayrıca bu anlayışın Batıda uzun süreden beri devam ettiğinin de kanıtıdır.

Asıl problem Hıristiyanlık içinde çıkmış olan yeni akımların bölgeye bakış açısıdır. Özünü Mesih'in ikinci gelişi öncesi ve sonrası gerçekleşecek olaylar oluşturan eskatolojik beklentiler, Hıristiyan geleneğinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu beklentilerin temel referansı Yeni Ahit'teki konuyla ilgili metinlerdir. Başta Yuhanna'ya atfedilen Vahiy kitabı olmak üzere, Pavlus'un mektuplarında ve İncillerde dünyanın son dönemine ve bu dönemde vuku bulacak olaylara ilişkin önemli açıklamalar bulunur. Esasen Mesih inancı merkezli (Kristosentrik) bir din olan Hıristiyanlıkta Mesih'in ikinci gelişi (Parousia) beklentisi oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Pavlus, mektuplarında, Mesih'in ikinci gelişinin an meselesi olduğunu düşünmekte ve cemaatini buna hazır olma konusunda uyarmaktadır. Hatta o bunun kendi yaşamı esnasında gerçekleşeceğini düşünmektedir. Ona göre, Mesih'in Tanrı'nın borazanıyla gökten inerek ikinci gelişinde, ölümler ebedi bedenler içerisinde dirilecekler, o esnada hayatta olanlar ise beden değiştirerek ölümlü varlıklar halinde ölümsüzlüğe geçeceklerdir. Gökte ateş alevleri içinde güçlü melekleriyle gelecek olan İsa Mesih, insanları yargılayacak ve bütün yönetimleri ortadan kaldırarak egemenliği Baba'ya teslim edecektir. Mesih'e inananlar ise bulutlar içerisinde göğe yükseltilerek ebediyen Rab Mesih'le birlikte

²² Grace Hallsell, *Tanrıyı Kıyamete Zorlamak*, çev. Mustafa Acar, Hüsnü Özmen, Kim Yayınları, Ankara 2003, s. 89.

²³ İhsan Süreyya Sırma, *Emeviler Dönemi*, Beyan Yayınları, İstanbul 2010, s. 17.

²⁴ Amy E. Black, "With God on Our Side: Religion in George W. Bush's Foreign Policy Speeches", American Political Science Association, Chicago 2004, s. 5.

olacaklardır.²⁵ Ayrıca bu dönemde, ölüm de dahil bütün düşmanları Mesih'in ayakları altına serilecektir. Buna göre insanoğlunun (Mesih'in) gelişi öncesi, ilahî takdir gereği birtakım belirtiler olacak, savaşlar ortaya çıkacaktır. Tüm uluslar inananlardan nefret eder hale geleceklerdir. Danyal gibi Eski Ahit peygamberlerinin sözünü ettikleri olaylar birer birer gerçekleşecektir. Daha sonra Mesih gökten meleklerle birlikte görkemli bir şekilde gelecek, tahtına oturacak ve önünde toplanan ulusları koyunlarla keçileri birbirinden ayıran çobanlar gibi birbirinden ayıracaktır.²⁶

Söz konusu düşüncüyü taşıyan akımların başında Evanjelik Hıristiyanlık gelmektedir. Bu akımın kökenleri Martin Luther'e ve Protestan kilisesinin kuruluşuna kadar gider. Onlara göre, kıyamet 2000'li yıllarda Ortadoğu'da çıkacak bir kaosun ardından kopacaktır. Bu yüzden de bu bölgede kaos çıkaracak her türlü eyleme destek olmaktadır. Bu inanca göre, İsa ancak ortalığın karışmasından sonra yeryüzüne inecektir. Onlar ancak bu şekilde yeryüzüne hâkim olacaklarına inanmaktadırlar. Ayrıca İsa'nın dönmesi için Yahudilerin kendilerine vaad edilen topraklara kavuşması gerekmektedir. Evanjelistler bu nedenle Ortodoks Yahudilerinden destek görmektedirler.²⁷

Bu inanca göre, İsa Mesih'in ikinci dönüşünün gerçekleşmesi için belli şartların oluşması gerekmektedir. Bu şartlar, Yahudilerin Filistin'e dönmesi; İsrail devletinin kurulması, Yahudiler de dahil dünyanın tüm uluslarına İncil'in vaaz edilmesi; Yedi yıl sürecek olan felaket dönemi; Kiliseye iman edenlerin göğe yükseltilmesidir. Tüm bu şartlar gerçekleştikten sonra İsa Mesih Yeryüzüne inecektir. Bu düşüncelerin daha fazla yayılması amacıyla İsrail topraklarına gezi amaçlı seferler düzenlenmektedir. İsrail Turizm Bakanlığı, Amerika Hıristiyan lobisini etkilemek için "İncil Toprakları Turu" adı altında bu gezileri teşvik etmektedir.²⁸

Evanjelistler, Mescid-i Aksa ile Kübbetü's-Sahra'nın yıkılıp yerine Üçüncü Mabed'in yapılmasını Tanrı'nın emri olarak görmektedirler. Bu uğurda yapılan hiçbir şeyden dolayı sorumluluk yoktur. Çünkü Tanrı'nın emri yerine getirilmektedir.²⁹

Kübbetü's-Sahra ve Mescid-i Aksa'nın bulunduğu yere inşa edilecek Tapınak için bütün planlar hazırlanmış durumdadır. Yapı malzemeleri bile hazır ancak gizli bir yerde saklanılmaktadır. Yeni tapınakta kullanılacak el yapımı malzemeleri üretmek için bir çok dükkan çalışmıştır. Hatta din adamlarının giyeceği kıyafetler bile dokunmuştur.³⁰ Yeshive Ateret Cohaim-Papazlar Tacı- denilen bir dinî okulda,

²⁵ *Kutsal Kitap*, s. 1510.

²⁶ Şinasi Gündüz, *Dinsel Şiddet*, Etüt Yayınları, 2002, s. 53- 54.

²⁷ Ensar Çetin, "Hıristiyan Fundamentalizmi ve Ortadoğu'da Tanrı'yı Kıyamete Zorlama Stratejisi", *Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Çankırı c. 5, sayı:1, s. 2-3.

²⁸ Çetin, a.g.m., s. 7.

²⁹ Hallsell, a.g.e., s. 86.

³⁰ *The Voice of The Temple Mount*, s. 2.

hahamlar gençlere hayvan kurban etmenin nasıl yapılacağını öğretmektedirler. Bu uygulama Hz. Süleyman döneminde yapılmaktaydı. Amaç burada Hz. Süleyman dönemini yeniden canlandırmaktır.³¹ Hatta Üçüncü Mabel'de kurban edilmek üzere alacasız, doğurmamış, çok semiz düveler yetiştirilmektedir. Yapılan tüm hazırlıklar bu inanca sahip olan kişilerin ne kadar ciddi olduğunu göstermektedir.

Ayrıca III. Dünya Savaşı'nın çıkması için bu mabetlerin yıkılması gerekmektedir. Ortodoks Yahudilerin söz konusu mabetleri yıkması, Müslümanları çılgına çevirecek ve bundan ötürü İsrail'e savaş açacaklardır. Bu sayede ortalık iyice karışacak ve İsa bu karışıklığa müdahale etmek için yeryüzüne inecektir. Yani Tanrı kıyamete zorlanacaktır.³²

Bu inanışa göre, savaşta en az 200 milyon Doğulu asker ve bir ondan fazlası da Batılı asker ölecektir. İsa Mesih kendi şehri Kudüs'ü harap edenleri vuracak daha sonra Megiddo veya Armagedon vadisinde toplanmış ordularla savaşacaktır. Kudüs'ten başlayarak akan kan, 200 mil uzunluğunda ve atların başı seviyesinde olacaktır. Savaşın meydana geldiği yer, savaş araçları, hayvanlar, insan gövdeleri ve kanla dolacaktır. Dünyanın bütün şehirleri Londra, Paris, Tokyo, New York, Los Angeles, Chicago yok olup, haritadan silinecektir.³³ Ayrıca Armegadon savaşlarında 9 milyon civarında Yahudi ölecek, geriye kalan 144 bin Yahudi ise Hıristiyanlığı seçeceklerdir. Bunun sebebine gelince, Tanrı'nın onları arındırması gerekiyor. Tanrı, biricik oğlu İsa'nın önünde onların boyun eğmesini istiyor.³⁴

Günümüzde dünyanın sonuna ilişkin bu beklentilerin ne kadar yaygın olduğunu göstermek açısından çeşitli kurumların ABD Hıristiyanları üzerinde yaptıkları anket sonuçları ilginçtir. Araştırmalara göre ABD Hıristiyanlarının yaklaşık %30'u, dünyanın Armegedon savaşıyla son bulacağına inanmakta ve bunların önemli bir bölümü, bunun kendi yaşamları esnasında gerçekleşeceğini düşünmektedirler. Hatta böyle düşünenler arasında kimi ABD başkanlarının da bulunması oldukça önemlidir.³⁵

Öğreti olarak büyük oranda hala fundamentalist olan Evanjelizm, bugün yaklaşık her dört Amerikan yetişkinden birini bünyesinde barındırmaktadır.³⁶ Evanjelic Hıristiyanlığın yayılış oranı, İslam da dahil olmak üzere bütün dinlerin yayılışını geride bırakmıştır.³⁷

³¹ *The Voice of The Temple Mount*, s. 2.

³² Hallsell, *a.g.e.*, s. 82.

³³ Hallsell, *a.g.e.*, s. 33.

³⁴ Hallsell, *a.g.e.*, s. 98.

³⁵ Hallsell, *a.g.e.*, s. 82.

³⁶ Hallsell, *a.g.e.*, s. 19.

³⁷ Hallsell, *a.g.e.*, s. 22.

3- İslamiyet

Bölgenin Müslümanlar açısından da önemli olduğunu belirtelim. Yahudi ve Hıristiyanlar için önemli olan ve üzerine değişik senaryolar üretilen Filistin Hz. Ömer döneminde fethedilmiştir (H. 17/M. 637). Bizzat Hz. Ömer tarafından bölge halkına eman verilmiştir.³⁸ Ancak şehir 1099 yılında Haçlıların eline geçmiş ve yaklaşık yetmiş bin kişi kılıçtan geçirilmiştir.³⁹ Şehir Salahaddin-i Eyyübî tarafından 1187 yılında tekrar Haçlıların elinden alındı.⁴⁰ Bölge, Müslümanlar açısından da pek çok kutsal mekâna sahiptir. İslam'ın ilk kiblesi olan Mescid-i Aksa ile Kubbetü's-Sahra buradadır. Yahudiler ile Evanjelistler Hıristiyanların planları gereği bu iki mabedin yıkılması gerekmektedir. Bu tür girişimler karşısında Müslümanların tepkisiz kalacağı düşünülemez. Çünkü Filistin, Hz. Ömer döneminden 14 Mayıs 1948 yılına kadar Haçlı seferleri esnasında elden çıkması hariç sürekli Müslümanların denetiminde kalmıştır. Hatta bölge Müslümanlar ile özdeş hale gelmiştir. Bu durum Müslümanlar için varoluş mücadelesi anlamına gelmektedir. Üç din taraftarlarının olaylara bakışları bu şekilde olmaya devam ederse savaşların daha fazla sürmesi kaçınılmaz gözükmektedir. Bu da göçün devam edeceği gerçeğini hatırlatmaktadır.

Sonuç

Hem Hıristiyanlardan hem de Yahudilerden bazı kesimlerin Ortadoğu üzerinde belli hesapları bulunmaktadır. Bu hesaplar dinî gereklilik olarak algılanmakta ve ona göre davranılmaktadır. Bunun sonucu olarak Ortadoğu bölgesi sürekli bir çatışma alanı olmaktadır. Bu mücadelenin savaşa dönüşmesi neticesinde göçe nasıl etki ettiğini aşağıdaki rakamlara bakarak öğrenebiliriz.

Ürdün'de Resmi olarak 10 kampta 341.494, Lübnan'da 12 kampta 226.533, Suriye'de 9 kampta 127.831, Batı Şeria'da 19 kampta 197.763, Gazze'de 8 kampta, 197.763 olmak üzere toplamda 1.396.368 göçmen bulunmaktadır. Bu veriler UNVRWA'yenin (The United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees) resmi kayıtlarına göre. Gayri resmi olarak bu sayının 4.766.670 olduğu tahmin edilmektedir.⁴¹ Bu rakamlar, dinî yorumların dolaylı olarak göçe nasıl etki ettiğini göstermesi açısından oldukça önemlidir. Birlikte yaşama kültürünün benimsenmesi, din ve vicdan hürriyetinin sağlanması, insanları olduğu gibi kabul etmenin bu trajedinin son bulmasında önemli bir rol oynayacağı kanaatindeyiz.

³⁸ Ahmed b. Yahya el-Belazurî, *Fütühü'l-Buldan*, çev. Mustafa Fayda, Siyer Yayınları, İstanbul 2013, s. 188.

³⁹ İbn el-Esir Ebû'l-Hasan İzzeddin Ali b. Ebi'l-Kerem Muhammed b. eş-Şeybanî el-Cezerî, *el-Kâmil fi't-Tarih*, çev. Komisyon, Hikmet Yayınları, İstanbul 2008, VIII/418.

⁴⁰ İbn-i Esir, *a.g.e.*, IX/507.

⁴¹ Fatma Tunç Yaşar, Sevinç Alkan Özcan, Zahide Tuba Kor, *Siyonizm Düşünde İşgal Gerçeğine Filistin*, İHH İnsani Yardım Vakfı Yayınları, İstanbul 2010, s. 102.

KAYNAKÇA

- Adam, Baki, Yahudilik ve Şiddet, *İslamiyat Dergisi*, 2002, c. 5, sayı: 1, s. 23-34.
- Aldemir, Halil, *Kur'an-ı Kerim'e Göre İhtilaf*, Kitâbî Yayınevi, İstanbul 2010.
- Black, Amy E, "With God on Our Side: Religion in George W. Bush's Foreign Policy Speeches", American Political Science Association, Chicago 2004.
- Çetin, Ensar, "Hıristiyan Fundamentalizmi ve Ortadoğu'da Tanrı'yı Kıyamete Zorlama Stratejisi", *Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 5, sayı: 1, s. 1-16.
- Erdönmez, Hüseyin *Avrupa Devletlerinin Orta Doğu Politikası ile ABD'nin Orta Doğu Projesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2010.
- Gündüz, Şinasi, "Hıristiyanlıkta Şiddetin Meşruiyet Zeminini", *İslâmiyât Dergisi*, 2002, c. 5, sayı: 1, s. 35-56.
- _____, *Dinsel Şiddet*, Etüt Yayınları, 2002.
- Hallsell, Grace, *Tanrıyı Kıyamete Zorlamak*, çev. Mustafa Acar, Hüsnü Özmen, Kim Yayınları, Ankara 2003.
- İbn el-Esir, Ebû'l-Hasan İzeddin Ali b. Ebi'l-Kerem Muhammed b. eş-Şeybanî el-Cezerî, *el-Kâmil fi't-Tarih*, çev. Komisyon, Hikmet Yayınları, İstanbul 2010.
- Kılınç, Davut, "Ortadoğu'nun Dinî Jeopolitiği ve Günümüze Yansımaları Üzerine Bir Deneme", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Elazığ 2008, sayı: 13/1, s. 65-86.
- *Kutsal Kitap*, Ohan Matbaası, İstanbul 2007.
- Lewis, Bernard, "Orta Şarkın Tarihî Hüviyeti", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara 1964, XII, 75-81.
- Litte, Robert I-Şimon Peres, *Bir Politikacıyla Söyleşi*, çev. Nihal Öno, Milliyet Yayınları, İstanbul 1998.
- Sırma, İhsan Süreyya, *Emeviler Dönemi*, Beyan Yayınları, İstanbul 2010.
- Torlak, Mustafa, *Siyonizmin Penceresinden Arap-İsrail Çatışmalarının Orta Doğu'daki Güç Dengesine Yansımaları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010.
- *The Voice of The Temple Mount*, 1999.
- Yaşar, Fatma Tunç, Sevinç Alkan Özcan, Zahide Tuba Kor, *Siyonizm Düşünde İşgal Gerçeğine Filistin*, İHH İnsani Yardım Vakfı Yayınları, İstanbul 2010.